

Piše:
dr. Jernej Štromajer

Kako danes na Zahodu spodbujajo zadružništvo in delavsko lastništvo

V zadnjih tednih je bilo v slovenski javnosti ponovno prelito veliko črnila o načrtovanih spremembah in aktivnostih na področju razvoja ekonomske demokracije. Ponovno smo se naposlušali o davčnih odpustkih kot rešitvi za vse probleme in o »nacionalizaciji« (ki to ni) in prenosu »zasebnega lastništva na zaposlene« (ker zaposleni pa niso zasebniki, ali kako že?) in tako dalje.

V debato priznam, da se osebno nisem spuščal, ker mi gre strašenje, da bi zaradi razvoja gradnikov ekonomske demokracije začeli s prehodom v nekakšno sovjetsko gospodarjenje, že pošteno na živce in se mi preprosto že skoraj ne da več ponavljati in pojasnjevati, da so gradniki ekonomske demokracije: udeležba delavcev pri dobičku, delavsko (so)lastništvo, zadružništvo, shema ESOP in delavsko soupravljanje (koderminacija) **nekaj, kar je nastalo na Zahodu in nekaj, kar deluje** v Angliji, Nemčiji ter tudi v ZDA. Sem se pa letos jeseni kot gostujoči raziskovalec (ponovno) odpravil v ZDA, kjer sem tokrat preučeval kako v ZDA (zibelka kapitalizma) lokalne skupnosti spodbujajo razvoj delavskega lastništva in zadružništva.

Primer, ki bi ga izpostavil, je program za podporo razvoju zadrug, ki ga je vzpostavilo mesto Madison iz Wisconsin. Leta 2014 je njihov mestni svet namenil 5 milijonov dolarjev za razvoj zadrug v mestu. Vzpostavili so široko razvojno koalicijo: *Madison Co-operative Development Coalition (MCDC)*, iniciativo za oblikovanje delavskih zadrug za naslavljanje dohodkovne in rasne neenakosti s tem, da **oblikujejo dostojne in trajnostne službe s pomočjo javnih sredstev mesta Madison** (gre za mesto primerljivo v velikosti z Ljubljano). V štirih letih je iniciativa: uspešno razdelila za 400.000 dolarjev nepovratnih sredstev za skupnostne organizacije in zadruge v razvoju ter pomagala ustanoviti devet novih zadrug; v ustanavljanju je dodatnih 10 novih zadrug v startup fazi, ter dve zadrugi v nastajanju s preoblikovanjem. Hkrati so oblikovali program **posojil in fond za enačenja sredstev**

za podjetnike z brezobrestnimi posojili. Vzpostavili so različne zadruge z različnih področij: računovodstva, zdravstva, oskrbe starejših, dostavo s kolesi in popravilo koles, trgovino s CBD proizvodi, stanovanjsko zadrugo, izobraževalno zadrugo, zadružno lekarno in druge novonastajajoče zadružne podjeme. V razvojno koalicijo so vključili aktiviste, univerzo ter mesto in njene podporne službe za podjetja.

Vendar Madison **ni edino** ameriško mesto, ki sistematično spodbuja razvoj zadružništva, podobne pobude lahko najdemo recimo v Minneapolisu ali v mestu New Yorku. New York je recimo v predcovidnem obdobju 2017–2019 v okviru svoje pobude za razvoj delavskih zadrug – *Worker Co-operative Business Development Initiative (WCBDI)* pomagalo ustanoviti 133 delavskih zadrug ter s tem omogočilo zaposlitev 442 oseb.

Zadnji primer začetka spodbujanja razvoja delavskega lastništva in zadrug pa lahko najdemo s strani mesta London. Londonski župan Sadiq Khan je v začetku decembra najavil ustanovitev nove iniciative »*Ownership Hub*« za podporo delavskim zadrugam in podjetjem v lasti zaposlenih. V okviru partnerstva z organizacijama *Cooperatives UK* in *Employee Ownership Association (EOA)* bo mesto London začelo izvajati spodbude, da več londonskih podjetij postane last njenih zaposlenih. Pri tem navajajo podatke, da je že sedaj **več kot 1.600 podjetij v lasti zaposlenih in delavcev** v Združenem kraljestvu, od katerih jih je več kot 30 % v Londonu ter da kljub relativno nizkemu številu vsa ta podjetja še

sedaj prispevajo 40 milijard funtov in 200.000 služb v britansko gospodarstvo. Za to potezo so se odločili tudi, ker se je delavsko lastništvo izkazalo kot izjemno odporno v času težkih gospodarskih okoliščin med zadnjo pandemijo. Po podatkih Univerze St. Andrew's je tako več kot polovica podjetij v lasti zaposlenih doživela rast prometa ali pa posledice pandemije niso vplivale na njihovo poslovanje, medtem ko je 80 % drugih podjetij poročalo o padcu prometa.

Izkušnje in primeri (dobre) prakse iz Zahoda nas tako učijo, da delavsko (so)lastništvo in zadružništvo **ni relikt starih samoupravnih jugoslovanskih časov, ampak realnost tukaj in zdaj** (na Zahodu), ki jo razumejo tudi progresivni župani velikih svetovnih metropol in drugih odprtih in naprednih mest. Razvoj delavskega lastništva na Zahodu razumejo kot orodje za **krepitev skupnosti in vzajemne** samopomoči zaposlenih ter alternativni način gospodarjenja znotraj tržnega gospodarstva. Saj delavske zadruge nudijo zaposlenim možnost, da so solastniki podjetja, da si ustvarijo trajnostne in dostojne zaposlitve ter hkrati pomagajo ustvarjati blaginjo v lokalni skupnosti.

Viri

http://www.mcddmadison.org/wp-content/uploads/2022/06/MCDC-2022-FINAL_Standard_quality.pdf.

http://www.mcddmadison.org/wp-content/uploads/2018/04/Local_Govt_Support.pdf.

https://www1.nyc.gov/assets/sbs/downloads/pdf/about/reports/worker_coop_report_fy17-19.pdf.

<https://www.london.gov.uk/Mayor%20announces%20new%20Ownership%20Hub%20to%20support%20worker%20co-operatives%20and%20employee-owned%20businesses>.